

Czechia have been analyzed. The object of our study were the works by M. Nevrlyi «Shevchenko and the Conscience of the Writer», «Mysterious Pages of «Chyhyryn Kobzar», «Shevchenko's Ideal of the Poet», «Shevchenko and Chess», in which the issues of the sources of T. Shevchenko revolutionized power and its impact on the modern and subsequent generations, the place of the image of the poet in the works of T. Shevchenko, etc. have been studied. The works, dedicated to I. Franko's motives explanation, «Philosophic Basis of Franko's «Moses», «Moses» of I. Franko in the Context of World Literature», «Ivan Franko», and the Czech Revolutionary Movement», «Relations of Ivan Franko with Czechs and Slovaks and His Honoring in Czechoslovak Socialist Republic», «Ivan Franko and Statehood», and other.

Key words: *Mykola Nevrlyi, scientific researches of M. Nevrlyi, Ukrainian writers, Taras Shevchenko, Ivan Franko.*

Дата надходження статті: «01» листопада 2016 р.

Дата прийняття до друку: «17» листопада 2016 р.

УДК 821.161.2-1.09

МИРОСЛАВ ЛАЮК,
аспірант
(м. Київ)

**«Земля» як базовий концепт «карпатського тексту»
Василя Герасим'юка**

У статті концепт «земля» розглядається як базовий для «карпатського тексту» Василя Герасим'юка. Визначено культурологічні й аксіологічні конотації концепту, а також специфіку його розуміння у авторській свідомості. З'ясовано, що статус «землі» вказує на початок нової «космогонії»: світ, як завжди, почнеться зі слова. Концепт «земля» у Герасим'юка корелює з концептом «слово». «Оновлення» й «утвердження» «землі» станеться через онтологізацію слова, видобутого з її глибин, зі «склепу» історії. Стаючи фрагментом поетичного світу автора, концепт асоціюється з основними темами його творчості.

Ключові слова: *концепт «земля», карпатський текст.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... На основі текстуального аналізу можна вирізнити базовий концепт Василя Герасим'юка, визначальний для розвитку образної думки – такий, що генерує асоціативний процес смислотворення. Дослідження цього центрального концепту, його генези та структури, стосуватиметься також його зв'язків із національною концептосферою.

Концепт розглядаємо як елемент ментального коду нації; при цьому звертаємо увагу на механізми його постання у окремій свідомості, що зумовлює сприйняття концепту як динамічної сутності. Услід за С. Неретіною, вважаємо концепт «подією», яка відбувається в акті персонального мовлення, коли слово «світу Універсалій» перетворюється за участі мовця, а той, у свою чергу, трансформує узвичаєні світоглядні уявлення і повертає Універсуму його думку [9]. Стаючи фрагментом поетичного світу автора, концепт асоціюється з основними темами його творчості. Повторюваність, трансформація, семантичний рух, ускладнення асоціативного плану дозволяють визначити різні рівні символізації образу, закладеного в основу концепту, та виявити системні інтертекстуальні зв'язки. Така багаторівнева, багатопшарова структура концепту робить його «фактом культури» [12, с. 41], її «згустком» – тим, «у вигляді чого культура входить у ментальний світ людини» [12, с. 40].

Формулювання цілей статті... Для того, щоб визначити означені характеристики, ставимо завдання окреслити хронотопні межі «землі» у текстах Герасим'юка, виявити її культурологічні й аксіологічні конотації, зв'язок із сучасними Карпатами і «рештою України», а також – специфіку розуміння цієї «стихії» у авторській свідомості.

Виклад основного матеріалу... **Часопросторові характеристики.** Книжка вибраного Василя Герасим'юка «Була така земля» підсумовує його творчість за більш як тридцятиліття, наголошує на перебуванні «землі» у минулому часі. Географічні параметри карпатської землі, її населення зі своєю історією, побутом і участю в ритуальних практиках переносяться поетом у певний специфічний часопростір.

Василь Герасим'юк зчаста в інтерв'ю та віршах говорить про важливість для себе світоглядного осмислення зміни культурних парадигм – «віків», а ще частіше – «тисячоліть». Живучи на межі другого і третього тисячоліть від Різдва Христового, Герасим'юк означає свою «землю» як модель, на якій проявляються ці фундаментальні зміни. Карпатський світ стає призмою, крізь яку Герасим'юк дивиться не тільки на історію і сучасність України, а й на все людство, його злети і падіння.

Час, який Герасим'юк розуміє як складову своєї «землі», стосується періоду від кінця першого тисячоліття до сучасності: від княжого періоду (Київського та Галицького) і початку заселення Карпат – до наших днів. Особлива увага зосереджується на середині ХХ століття, коли відбувається гуманітарна катастрофа в Україні і Карпатах. Тоді культурні парадигми людства, на його думку, починають змінюватися: у автентичний світ приходять «чужий» і перевертає багатовіковий устрій, спосіб мислення, етичну вертикаль. «Тисячоліття» – це також 1000 років християнства в Україні (а Герасим'юк – поет християнський).

Сучасні (починаючи з середини минулого століття) зміни для поета – настільки великого масштабу, що їх «відчуває» навіть ландшафт, який набуває мови, щоби сказати про свій кінець і свою образу на людство: «Розкотисто рокоче з висоти, / з проваль гуде, але на дні самому / Шепочуть губи стулені: прости. / І видихають пагорби: нікому» («Вже чув цей сміх...»). Можна сказати, що сучасний стан світу для Герасим'юка – передапокаліптичний (недарма його сприймають як есхатологічного автора [7, с. 419]). Зміни, за якими починається апокаліпсис – це коли сама «земля», її твердь, основа, не здатні пережити «сучасність». Передапокаліптичний регіт супроводжується сплутуванням епох і настанням часу новоміфологічного, часу хаосу: «Вже чув цей сміх / на пагорбах моїх. / В якому сні? / В яким тисячолітті? / Чий вишкір? / Залишився тільки сміх. / Цей регіт. / Поза часом. // Ніби в міті» («Вже чув цей сміх...»).

Саме тому точно вказаний лінійний історичний час (як у віршах «Восени, наприкінці 40-х», «Бурелім на провідну неділю 1989» тощо) у Герасим'юка так часто зміщується, контамінується, рухається у зворотному напрямку (у вірші «1745 – Петрівка» опришки «сидітимуть – доки світ»).

Герасим'юка цікавить не так історична тяглість, причини і наслідки подій, як конкретні дискретні «спалахи» емоцій, що їх супроводжують. Так, одним із повторюваних у творчості Герасим'юка мотивів, який стосується часопростору «тисячоліття», є момент забруднення одягу афинами (чорнищами). Наприклад, у вірші «Стилізація: сонет (II)», опозиція «чисте / забруднене» пов'язана з фіксуванням певного моменту: «Ще й поблазнюєш на межі пожеж – / його сліди в душі не відпереш, / як на сорочці білій плями афин». Завершальне «Афини, Анно» у вірші «Анно, я з тобою співав...» (і вже без коми «Анно Афини» у назві одного з розділів книжки «Поет у повітрі»), жіноче ім'я можна читати як латинське слово, тобто перекладати назву як «року афини». Ця ягода (виразного темно-синього

кольору, сік якої важко відмивається й використовується у барвниках) є маркером часу, фіксації: конкретних споминів, сукупність яких і визначає історичну вісь поетової «землі», ту вісь, яку творять не лідери держав і ватажки, а звичайні мешканці Карпат, що збирають ці ягоди. З ними пов'язаний їхній побут і виживання, а також визначення «свого» (на протипагу «чужому»): у Карпатах ніхто не скаже «чорниця» – тільки «афина» («яфера»).

Можна точно сказати, коли «земля» із теперішнього «є» переходить у минулий час «була»: це середина ХХ століття, коли «найкращі» (як їх прямо називає поет) ідуть у повстанці, їх убивають, а родичів вивозять у чужий край; натомість на територіях, географічно означених як Карпати, залишаються найгірші, та ще ті, хто встиг і захотів заховатися. Повернення з «вічного поселення» уже не чинить великої різниці для соціально-культурної природи цієї «землі»: втрачено головне – код попередньої світосистеми. У сучасному світі все ж ще фіксуються певні «спалахи». У «Повені восьмого року» Герасим'юк, описуючи наслідки потужного паводку, який стався у Карпатах у 2008 році, розповідає, як вода забрала підлогу з-під весільного шатра. Він проводить аналогію із ситуацією 1947 року, коли «чужі», наче катастрофічна повінь, приходять у Карпати і руйнують все: вони забрали не лише простих гостей, а й музикантів, котрі були втіленням справжньої музики (теперішні ж грають вже гуцульські мелодії, які стали для них «давніми», при чому роблять це перед тим, як «перейти на нинішню попсу»). Наприкінці вірша поет говорить про абсолютну втрату попередньої «землі»: «І ця барвиста весільна підлога / раптом зрушила зі свого місця, / і вже ніколи не повернеться...».

Проблема «відсутньої географії». Неодноразово Василь Герасим'юк говорить про «землю» так, наче вона відсутня в межах реальної географії. У вірші «Станичний, я, взискуючий во плоті...» Герасим'юк прямо вказує на матеріальну її неважливість: «Це не земля, станичний, – це ідея». А в інших ситуаціях – порівнює її з димом (як у продовженні попереднього вірша: «Земля – це Остафійчук, псевдо Ліс, / це тільки дим від нього, що повис / над сорок п'ятим...»). Проблема «несправжності» сучасного карпатського світу і його мешканців постає у вірші «Де гуцули?». Це питання Герасим'юк іронічно ставить у гуцульському музеї в Коломиї, одразу даючи зрозуміти, що гуцулів там нема, є тільки історична фіксація у вигляді етнографічних артефактів, які перестали бути ужитковими і стали атракцією для туристів і науковим матеріалом для етнографів. Ще з початків освоєння Карпат Коломия була єдиним у цих місцях власне містом [2, с. 23–40]. Сюди звозили сіль – основний тамтешній промисел. У «Галицько-

Волинському літописі» за 1240 рік згадується про «коломийську сіль» [1] (насправді – гуцульську, звідти її звозили). Тому Коломию справді можна було вважати одним з центральних місць. Сьогодні ж Герасим'юку незрозуміло, «чому Коломия – / столиця Гуцульщини?».

Тепер, коли з'являється багато «столиць» (Герасим'юк називає Косів, Верховину, Яремче, Криворівню, Рахів, Космач), – «гуцулів нема, / ніби забрав потоп / чи сніговий обвал» (як вже згадуваних музикантів у 1947 р.). Всі перелічені населені пункти стають туристичними брендами, музеїзуються, при цьому втрата автентики (через перетворення її на атракцію) і розмивання «гуцульскості» – неунікні. Герасим'юк також натякає на втрату символічного значення цих локусів через нав'язування туристичних штампів: Криворівня – українські Атени, Рахів – гуцульський Париж, Космач – бандерівська столиця. Такий гротескний «діалог» зі світом веде до втрати себе, баналізації унікального.

Натомість останнім пунктом своєї подорожі у пошуку гуцулів ліричний суб'єкт обирає гору Греггіт – не загальновідомі Говерлу чи Чорногору, а далеко не найвище у Карпатах місце, але таке, що є центром поетового світу і ще обділене туристичною увагою, тобто неспрофанізоване «чужим».

Герасим'юк любить детально описувати свої маршрути. Як згодом ми побачимо у «київських» віршах, тут він теж вказує на точні місця, якими сам проходить. Поет щоразу вище піднімається в гори, адже у всіх попередніх місцях йому кажуть, що гуцули – далі. І вже навіть на самому Греготі, умовно «найвищій» точці гуцульського світу, поет їх там не знаходить. Річ у тім, що Герасим'юк насправді описує не простір своєї «землі», а те, що залишилося на її місці сьогодні. У спрофанізованому світі гора перестає бути ієрархічною віссю, і взагалі – символічний «верх» втрачається. Водночас Говерла зберігає сакральний статус – як місце, же «все починається / і ніколи ніщо не закінчується» («Пам'яті Тараса Мельничука»).

Етичне очищення людини теж відбувається у символічному «низу» – в бараці, звідки люди виходять «як з багать» (центральним тут є вірш «Старий завіт», де у «тифозному бараці» відбувається священне дійство). Коли найкращі у середині ХХ століття змушені помирати у бараках і в'язницях, переховуватися у криївках, ієрархічна вісь перевертається. Тому й очищення відбувається не через традиційні «воду» чи «вогонь», а через перебування «унизу», через бруд і землю.

Пишучи, що вершина – «ще тільки привал», а гуцули – далі», Герасим'юк знову ж вибудовує ідею певної смислової відірваності цієї «землі» від іншого світу: на вершечку гори твердь закінчується. Та

«земля», що «була», а також і люди, котрі «були», – далі, вони вже у безчассі. Вся земля переходить у повітря (а також у «дим» – символ знищення): у третій частині «Триптиху» («Немовби кадри – в тьму...») Герасим'юк пише, що ця «земля» «висока лиш в диму / сріберно сивім / і суть її саму / назвати б димом...»).

Герасим'юків світ кардинально трансформується: його «земля» залишає своє первісне, «географічне» місце перебування, переміщуючись у повітря, тому це повітря, як згодом побачимо, «тверде».

Локалізація «землі». Герасим'юк поступово вибудовує історію переходу землі у повітря: означуючи її «земні» координати і прописуючи життя у їхніх межах в книжках «Смереки» (1982), «Потоки» (1986), «Космацький узір» (1989), «Діти трепети» (1992), Герасим'юк переносить їх у минулий час у книжці «Була така земля» (2003), а в попередній книжці – «Поет у повітрі» (2002) – означає наступний простір перебування.

Ще у вірші «Прийшли вночі. Твій, діду, син умер...» йдеться про чоловіка, котрий, дізнавшись про смерть сина (як ми вже писали, одного з «найкращих», тобто повстанця), серед ночі «перевертався на печі, / немовби у землі перевертався». Проте у наступному ж рядку Герасим'юк додає: «Ні, не в землі – в повітрі...», – адже після смерті наступника, а отже, факту закінчення роду, людина відчуває крах. Фінал вірша такий: «...З потоку підняли, несуть у ліс... / І той, котрий прокинувся, заплаче. / А може, й ні. Бо там не буде сліз, / де ти перевертаєшся, Космаче».

Ці трагедії маленьких людей Герасим'юк переносить на трагедію всієї «землі» через синекдоху «Космач». І цей «острів» теж перевертається: як перейнятий болем чоловік, він теж тепер у повітрі. Тому старий, разом із землею, переходить у повітря.

У Герасим'юка існує дві «землі»: «земля небесна» і «земля земна». При цьому «земля земна» ненавидить людину, у вірші «Восени, наприкінці 40-х...» на ній відбувається щось абсолютно чуже світоустрою: «Не можу тебе обняти, / бо страшно скрізь і страшно, / стоячи на такій землі, / цілувати тебе». «Добре тільки в стайні», адже тільки в худоби залишилося «щось лагідне, щось людське, щось материнське». Сцена відбувається у рустикальному пейзажі, і коли наближається «чужий», героїню, кохану ліричного героя, «відриває від цієї землі разом із молоком». Еротичний пасаж закінчується жахливим епізодом: героя (очевидно, повстанця) забирають від його коханої, з якою він перед цим цілується на горішці стайні, «а над ними тихо співає букове листя і яворове». Його виводять із зав'язаними за спиною

руками, кидають головою у гній, притискаючи чоботами, і б'ють, «доки літав перед їхніми невиспаними очима яворовий, а може, буковий листочою»: світ маліє. А у вірші «Стилізація: сонет (I)»: «...земля, де перехопить подих, / кружляла вже над головами».

Локуси «Космач» і «Київ». Тема Києва займає одне у важливих місць творчості Герасим'юка, котрий проживає тут ще з часу вступу до університету (у розмові з Прохаськом він точно фіксує дату прибуття до столиці: 8 липня 1973 року [4, с. 60]). Проте насамперед через Київ поет виходить на загальноукраїнський текст.

Іван Дзюба каже: «Василь Герасим'юк – гордий поет. Аристократ української поезії. Його поетична свідомість прагне з гуцульських верхів і дніпровських круч осягти шкалу Всесвіту» [3, с. 20].

Попри очікування чіткої опозиції Києва і Космача, насправді у творчості Герасим'юка вони лежать приблизно в одній «приватній» площині. І коли Герасим'юк каже: «Космач іноді видається мені / Древнішим від Києва...» («Прадід») – це ставить обидва локуси в один ряд.

Немало у критиці говориться про «позу» ліричного суб'єкта Герасим'юка (зокрема, тиражується фраза Дзюби, що він – «аристократ української поезії»); літературознавець додає, що це «один із небагатьох наших поетів, у віру яких віриш, бо відчуваєш її в тканині мовлення, в ставленні до світу й людини, в неухилянні від ризикованих запитань, від бачення людського блюзнірства, але й – по всьому – помічанні десь на скелі маленького павучка, що «тче образ Богородиці»...» [3, с. 20]), насамперед про присутність тут таких рис як гордість, гідність і честь.

Навіть у вірші про гори поет вживає лексеми, які стосуються «княжих» реалій. У вірші «На Сокільській скалі», розповідаючи про зустріч ватажка опришків Олекси Довбуша і засновника хасидизму Баала Шем Това, Герасим'юк апелює до «княжих» контекстів: «На Дніпрі і Дністрі / знову чути художній свист. / Береги наші княжі / вкрила челядь – сита й несила. / Ну а тут до каміння тулись, / бо тягне вниз – / млосно і стрімголов – / до опришка чи до хасида?». У цьому випадку «челядь» постає як одна з іпостасей «чужого». «Чужий» з'являється не лише у Карпатах, а й у Києві. Герасим'юк у Києві мислить себе господарем на своїй землі: «Хто вкотре вертає додому Дніпром – / на сморід з-під рідної стріхи, / де в стільнім зі смердами правлять содом / хазари і печеніги». Людмила Кісельова вважає, що «Слово «чернь» у Герасим'юка актуалізує міфологічну семантику первісного значення кольору, що додає цьому поняттю позаісторичних конотацій. «Чернь» – це втілення всюдисущого зла; вона є знаряддям «батька брехні», як називають диявола, і саме тому вічно брехлива» [5].

Ростислав Чопик пише: «Згори вниз – не навпаки, утверджувалась карпатська цивілізація» [14, с. 42]. Погляд поета відрізняється від погляду більшості діячів української літератури саме цією позицією, котра дозволяє побачити весь обшир цивілізації власне з фізичного верху. Тягу до Княжого Києва Герасим'юка Чопик пояснює так: «Разом з іменами та відлунням міфологем високорослі варязькі «борці ясноволосі» передали нашим пращурам свій потужний волонтаристський імпульс, «тугу за героїчним», генетичну неспроможність «ходити під кимось», патологічне жадання бути паном власної долі... Коли Русь опинилася під монгольським копитом, а ще далі – під лядським гарапником, «недобитки» тих прадавніх вільних людей учинили так, як за різних часів учиняли їхні аналоги – від басків (у Піренеї), до черкесів, чеченів, аланів (на Північний Кавказ). Вони подалися у гори...» [14, с. 41]. Тобто зв'язок Космача і Києва – на рівні націотворення, вибудовування спільної географії й історії. У будь-якім разі, Карпати завжди мали зв'язок із княжим Галичем, спадкоємцем Києва [2]. Герасим'юку важливий цей зв'язок, котрий розпросторює карпатський текст на значно ширші географічні обшири, бере його за основу формування національної ідентичності.

Важливою у цьому плані є поема «Сон у метро», де описана подорож Київським метрополітенем. Герасим'юк починає з «кінцевої» – «Героїв Дніпра», де сам живе і де з іншого боку до Дніпра доєднується Десна, річка так само княжого міста – Чернігова. Також одразу поет означає станцію Либідську – «на іншому боці столиці». Саме тут у вагон заходить «здається, князь. Або витязь», який має бутафорські корзно, меч і щит.

Пишучи: «Прибити щит, ідучи на ви, / до візантійської брами – / І тисячу літ: вершник без голови / і та, на валу, з піснями», Герасим'юк контамінує в образі князя кількох історичних осіб. «Ішов на ви» Святослав Ігорович; «прибивав щит» Віщий Олег; вершник без голови – той же Святослав Ігорович, з черепа котрого печенізький хан Куря зробив кубок; «на валу, з піснями» – Ярославна із «Слова о полку Ігоровім», дружина князя новгород-сіверського Ігоря Святославича. Зважаючи на те, що «тисяч літ летіла Вість / Блага / сюди, / де ватра палає», можливо, тут Герасим'юк натякає на те, що відбувається у наш час, через тисячу років: на вулиці Ярославів Вал у Києві є кафе «Ярослава», одне з культових місць для покоління вісімдесятників (зокрема, самого Герасим'юка і його найближчого друга, котрий теж звертався до теми Древнього Києва і сучасності, – Ігоря Римарука). Цікаво, що у відомому фрагменті зі «Слова о полку Ігоровім» Ярославна порівнює себе із зигзицею: «Полечю, – рече, – зегзицею по Дунаєви, /

омочю бєбрянѣ рукавѣ въ Кааялѣ рѣцѣ, / утру князю кровавья его раны / на жестоцѣмъ его тѣлѣ» [11]. Натомість Ігор Римарук у вірші «До Святослава» теж вдається до контамінацій, де «зигзицею» вже є Ольга: «Не печалься, зигзице-княгине: / хай ця чаша страшна – все одно / княжа дума і в ній не загине, / підсолодить чужинцям вино...»

Герасим'юк неодмінно залучає маркери карпатського тексту з попередніх своїх книжок, пишучи про київський простір, і навіть графічно розбиває рядки, ніби сходинки ескалаторі. Виникає відчуття підйому – сходження, а згадка про «гору» маркована алюзією на збірку «Діти трепети»:

Короткий суд у метро.

Як суд.

Ніби тут судять поета.

Тільки тут.

На горі.

хабарі

несуть.

В узголів'ї трепета.

Герасим'юк у поемі зупиняється, в основному, на постаті князя Святослава Ігоровича. А карпатські контексти дозволяють поету контамінувати історію свого роду з історією київських князів: «Тут вої духмяні – із трав та отав, / а сіна скотині не хвате. / Востанне скошений Святослав / у тисяча дев'ятсот сорок п'ятім». Сотенний «Святослав», як пояснює Герасим'юк, – це Іван Шкондеюк (1917–1945), у чийй сотні воював поетів дід Василь Якібчук (1907–1972) на прізвисько «Котигорошко». Герасим'юк вдається до інверсій: якщо князь помер, то він би мав підніматися із землі, натомість у Герасим'юка той навпаки спускається: зі світу живих у світ мертвих.

Лексика поеми насичена старослов'янізмами (брань, длань, смерд, вої, врата, півчі тощо) з домішкою гуцульських діалектизмів (імшедь, тать). Збіг давньоруських архаїзмів з лексичними маркерами гуцульського краю є непрямою вказівкою на гомогенність «київського» й «карпатського» текстів у Герасим'юка.

Зв'язок з Карпатами відбувається «під землею», адже нагорі вже немає нічого, що могло б свідчити про їхню єдність.

Контамінація «карпатського» та «київського» просторів.

Герасим'юк досить щільно прописує київський простір. Він зауважує найдрібніші деталі, роблячи на їхній основі висновки, цінні з погляду узагальнення культурологічних, історичних, соціальних контекстів.

У вірші «Повторний сеанс» (із уточненням: «Реквієм») вказуючи, що «До церкви і в божевільню – один маршрут – / до Врубеля, Веделя, Дзюбиних читачів», – Герасим'юк має на увазі Кирилівську церкву. У психлікарні імені Павлова поряд з храмом лікувався Михайло Врубель, котрий цю церкву і розписував. Інший згаданий – Артемій Ведель – бароковий український композитор С свого часу перебував у стінах Кирилівського монастиря, частина якого тоді слугувала ізолятором для душевно хворих. Що ж до «Дзюбиних читачів, то тут, швидше за все, йдеться про коло дисидентів 60-70 рр., для яких Іван Дзюба був одним з лідерів (зокрема, можна згадати Василя Стуса, котрому у 1972 році запропонували посвідчити проти своїх друзів, а за його обурену відмову – поета на якийсь час помістили в Павлівську психіатричну лікарню).

Фактично, це місце об'єднує різночасові площини культурного буття Києва. Далі у вірші Герасим'юк пов'язує «могілу Аскольда» і «героїв Крут», згадує замок Річарда на Андріївському узвозі (столітня будівля, що імітує готичний англійський замок), тобто називає знакові місця київських пагорбів, на яких перетнулися історії різного часу. Він додає до цього, як сам пише, «істмату» – «уламок Золотих Воріт» (саме на фоні брами цієї пам'ятки архітектури зроблене відоме фото покоління «вісімдесятників», там зображені Віктор Неборак, Юрій Андрухович, Іван Малкович, Ігор Римарук, Оксана Забужко, Василь Герасим'юк, Аттіла Могильний).

«Колись я ці пагорби приймав дуже священно. Років зо двадцять тому це закінчилося. Тепер я на тій стадії, коли єдиною священною річчю є Дніпро. Ці пагорби, ці бані золоті до мене не промовляють Лише Дніпро» [4, с. 43], – коментує своє перебування в Києві Герасим'юк. Але у коментарі до вірша «Нічний слайд» про карпатську воду каже: «Потік – ніби тасьма, де минуле й майбутнє записані одразу. Можливо, він проговорював це за сотні літ до згаданих катастроф [війни, голодомори, ядерні бомбування, Чорнобиль тощо], але ми отримуємо ці повідомлення щойно, тепер коли вслухаємося у його мову» [8, с. 331]. Отже, Дніпро є не лише маркером древнього Києва і символом священної ріки – це жива стихія, що провокує активізацію родової і національної пам'яті.

Київський і карпатський тексти об'єднує настрій занепаду: «Сам князюєш – лежиш у траві і не чуєш трави. / Ні керви, ні стріли – ні у грудях, ні над головою. / Вже однаковий хосен – з головов ти чи без голови. / Все однако смердить у Карпатах / і на Подніпров'ю». Колись горизонтальний, географічний зв'язок, потім «підземний», зв'язок пам'яті та історії – Космача з Києвом – робиться тепер «повітряним», адже Київ стає теж «землею», яка «була».

Висновки... Отже, «земля» Василя Герасим'юка ніби перебуває у «відсутній географії» і минулому часі; її географічні характеристики осмислюються через причетність до стихії «повітря», а культурно-етичні конотації стосуються переосмислення ієрархічної вертикалі «верх / низ» та осмислення сучасності як закінчення культурної парадигми, у якій жив поет. Водночас такий статус «землі» вказує на початок нової «космогонії»: світ, як завжди, почнеться зі слова. Концепт «земля» у Герасим'юка корелює з концептом «слово». «Оновлення» й «утвердження» «землі» станеться через онтологізацію слова, видобутого з її глибин, зі «склепу» історії. Це «слово прорветься в повітря», возз'єднає минуле та сьогоденне й торуватиме шляхи прийдешнього.

Список використаних джерел і літератури:

1. Галицько-Волинський літопис. – Ізборник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua>
2. Грабовецький В. Гуцульщина XIII – XIX століть. Історичний нарис / В. Грабовецький. – Львів: Вища школа, 1982. – 152 с.
3. Дзюба І. І є такий поет... / І.Дзюба // Герасим'юк В. Була така земля. Вибране. – К.: Факт, 2003. – С.7 – 20.
4. Інший формат: Василь Герасим'юк / Упоряд. Т. Прохасько. – Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2004. – 60 с.
5. Кісельова Л. Поетика та ідеологія міфу у творчості Василя Герасим'юка (за збіркою «Кров і легіт») / Л. Кісельова. – (Рукопис).
6. Миколайчук «приніс іншу свідомість»... Діалог: Василь Герасим'юк – Андрій Яремчук ч.2 (2012 р.).
7. Моренець В. Оксиморон. Літературознавчі статті, дослідження, есеї / В.Моренець. – К.: Аграр Медіа Груп, 2010. – 528 с.
8. Москалець К. «Папороть» : етика і поетика : [післямова] / К. Москалець // Герасим'юк В. Папороть. – К. : Просвіта, 2006. – С. 294–322.
9. Неретина С. Концептуалізм Абеяра / С. Неретина. – М.: Гнозис, 1994. – 216 с.
10. Роман Гривинський: Незнання чи саботаж?. – День. – 3 квітня, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/>
11. Слово о плъку Игоревѣ, Игоря, сына Святъславля, внука Ольгова. – Ізборник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua>
12. Степанов Ю. Константы: Словарь русской культуры / Ю. Степанов. – М.: Академический проект, 2004. – 992 с.
13. Степанов Ю. Концепты. Тонкая пленка цивилизации. / Ю.Степанов – М.: Языки славянских культур, 2007. – 248 с.

14. Чопик Р. Менталітети: Збірка есеїв / Р. Чопик. – К.: УВСІМ. Б. Липи, 2014. – 176 с.

References:

1. Halytsko-Volynskiy litopys. – Izbornyk. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua>
2. Hrabovetskyi V. Hutsulshchyna XIII – XIX stolit. Istorychnyi narys / V. Hrabovetskyi. – Lviv: Vyshcha shkola, 1982. – 152 s.
3. Dziuba I. I ye takyi poet.../ I.Dziuba // Herasymiuk V. Bula taka zemlia. Vybrane. – K.: Fakt, 2003. – S.7 – 20.
4. Inshyi format: Vasyl Herasymiuk / Uporiad. T. Prokhasko. – Ivano-Frankivsk: Lileia NV, 2004. – 60 s.
5. Kiseliova L. Poetyka ta ideolohiia mifu u tvorchosti Vasylya Herasymiuka (za zbirkoiu «Krov i lehit») / L. Kiseliova. – (Rukopys).
6. Mykolaichuk «prynis inshu svidomist»... Dialoh: Vasyl Herasymiuk – Andrii Yaremchuk ch.2 (2012 r.).
7. Morenets V. Oksymoron. Literaturoznavchi statii, doslidzhennia, esei / V.Morenets. – K.: Ahrar Media Hrup, 2010. – 528 s.
8. Moskalets K. «Paporot» : etyka i poetyka : [pisliamova] / K. Moskalets // Herasymiuk V. Paporot. – K. : Prosvita, 2006. – S. 294–322.
9. Neretyna S. Kontseptualyzm Abelyara. – M.: Hnozys, 1994. – 216 s.
10. Roman Hryvynskiy: Neznannya chy sabotazh?. – Den. – 3 kvitnya, 2015 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.day.kiev.ua/>
11. Slovo o polku Ihorev, Ihorya, syna Svyatoslavla, vnuka Olhova. – Izbornyk. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua>
12. Stepanov Yu. Konstany: Slovar russkoi kultury / Yu. Stepanov. – M.: Akademicheskyy proekt, 2004. – 992 s.
13. Stepanov Yu. Kontsepty. Tonkaya plenka tsivilizatsii. / Yu.Stepanov – M.: Yazyki slavyanskikh kultur, 2007. – 248 s.
14. Chopyk R. Mentalitety: Zbirka eseiv / R. Chopyk. – K.: UVSIM. B. Lypy, 2014. – 176 s.

Summary

Myroslav Laiuk

«Land» as a Base Concept of «Carpathian Text» of Vasyl Herasymiuk

The article considers the concept of «land» as a base for the «Carpathian text» by Vasyl Gerasymiuk. The axiological and cultural connotation of such concept and specificity of its understanding in the author's mind are determined.

Key words: *concept «land», Carpathian text.*

Дата надходження статті: «24» червня 2016 р.

Дата прийняття до друку: «15» вересня 2016 р.